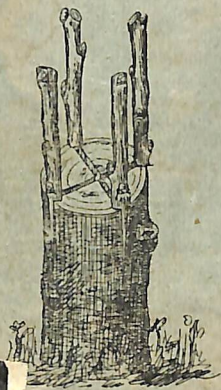

6876

Ս. ՉԵԼԻՆՍԿԻ

Պ Ը Տ ՝ Ո Ի Ը Ս Տ

Տասն միսյով

631.4
2-51

Թ Ի Փ Լ Ի Ս
և Մն. Մարտիրոսեանցի
այլեկան փողոց, № 81.

1899

630
39-26

Ս. ՋԵԼԻՆՍԿԻ

Պ Ա Տ Ո Ւ Ա Ս

031.4
2-51

Տասն Արարով

10647

18613-59

Ք Ւ Ֆ Լ Ի Ս

Արագածիկ Մշ. Մարտիրոսյանցի
Միքայելյան փողոց, № 81.

1899

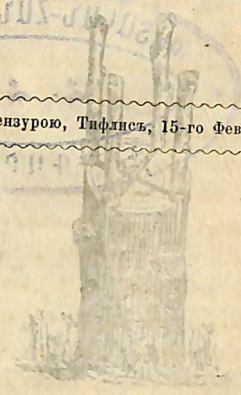
002

215

110074142 .U

2 . U . U . 4 . 0 . 2 . U . P

Доволено Цензурою, Тифлисъ, 15-го Февраля 1899 года.

Vertical text on the left margin, likely a library or archival stamp.

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՍՍՔ

Ամեն մի ծառատունկ, որ աճում է սերմից (կուտից, կորիզից) կամ թունում է ծառի արմատից (բողբոջ, ցուռ), թէև պտուղ տալիս է, բայց նրա պտուղը այնքան էլ նորը եւ համիկ չէ լինում: Այս պատճառով այգեպանութեան մէջ ծառատնկի պտուղը ազնուացնելու կամ նրան փոխելու համար ընտիր տեսակով ընդունուած է ծառը պատուաստել: Այս միջոցով ոչ թէ մեայն անհամ եւ վայրենի տեսակ պտուղը կարելի է ազնուացնել, այլ մի տեսակ պտուղի ծառը կարելի է դարձնել մի ուրիշ տեսակ պտղատու ծառ, որ աղուշի ծառը պատուաստով կարող է դառնալ սալորի ծառ, սալորենին—նշենի կամ դեղձենի, կաղնու ծառը—շագանակենի, սղնենին—սերկելիլի կամ հունի ծառ եւն:

Այդի գոյրի համար ամենեւին հարկաւոր է թիւն չկայ անպատճառ հէնց սկզբից լաւ տեսակ պտուղների ծառեր կամ թփեր տնկել:

Այսպէս մշակուած այգին շատ թանգ կնստի, որովհետեւ երկու-երեք տարեկան պատուաստած ծառք քաւականին թանգ է գլահատում: Աւելի հեշտ է եւ ամառ կնստի այգին, եթէ սկզբում տնկեն սերմից առաջացած մանր ծառեր կամ ծառերի արմատներից ածած մատղաշ տնկիկներ եւ յետոյ նրանց կատուաստել: Այս կերպով ածած այգին այն յարմարութիւնը ունի, որ ջնշին ծախսով այգում ամենաընտիր տեսակ պտուղների ծառեր եւ թփեր կարելի է ունենալ, հարկաւոր է միայն պատուաստելու համար լաւ տեսակ պտղատունկերի երիթներ գտնել, իսկ այս մեծ ծախս չի պահանջում եւ ունի այն առաւելութիւնը, որ ընտիր տեսակ պտուղի ծառերից երիթներ կարելի է ստանալ փոստով մինչ անգամ հեռաւոր տեղերից: Աւելացնենք այս տեղ, որ պատուաստած ծառք միշտ տալիս է պոստ եւ աւելի լաւ պտուղ քան թէ չպատուաստած ծառք, թէ եւ պատուաստեն պտղատու ծառի վրայ նոյն տեսակը, որ տեսակին պատկանում է պարուսանին: Այս աւելի նկատելի է կաղողի որթի վրայ: Այս պատճառով այգեպանները պատուաստը այգեհարը կամ այգի գցողի համար անհրաժեշտ պայման են համարում: Եսս

Այս գրքոյկի մէջ մենք կհաղորդենք պատուաստիվերաբերեալ այն անհրաժեշտ գիտելիքները, որոնց հետ ամեն մի այգետէր կամ այգեպանութիւնով պարապող գեղացի անպայման պէտք է ծանօթ լինի: նոյնպէս այստեղ կըրերենք եւ լաւ տեսակ պտուղների ցուցակը եւ կհաղորդենք, թէ տնկելու եւ պատուաստի համար որտեղից նրանց տնկիւնքը կամ երիթները կարելի է ստանալ:

այս ցանցորդաքն ցանն չեն զնորոց օւն
 -ծագր ուշանաղմեա սրա յաճցնցազնիփոստառո
 նայ գլխոսրա զն ամնա ւած? Ընդոռ, զգծմնի
 -մա՝ զընայնք յոպաղայա իոմնիՊլումայսմքս
 բնուտա սխմնրս: զմնյ Պօմնո՛ ՚ զաշխ ամնայա
 ցնաք, որ զգծմնուտա Եսասնո այս ան ցանցնցոյ
 դատառտապ ան յոյմննա ՚ ՚ զմնցորդաքն ան
 -Պնցն նայ ցգծմնիսն ցմնոց՝ զնրծուպո ցանո?
 յամնաոս ՚ զյճգայ ցգծմ

լսի լոյզան, լոյզոփ ցրոյի ՚ լիկաչն այս ՚
 լծմնցոյփի. զփզմնամապա զգնայոց փմնց

I. ՊԱՏՐՈՒՍԱՆԻ

ա իստիման
 լմնի պարոփ ՚ գաշխ ուշին ցրո՛ զլոմնուճ
 ում
 Պատրուսանի կարող է լինել թէ մե-
 ծացած հաստ ծառը, թուփը կամ խաղո-
 ղի որթը (վաղը) և թէ սերմից անձած
 տնկիկը կամ ծառի արմատներից բուսած
 բողբոջը (ցռուկը): Սակայն ամենալաւ
 պատրուսանի համարումէ սերմից անձած
 տնկիկը: Արմատներից բուսած բողբոջը
 լաւ է իբրեւ պատրուսանի, բայց նա այն
 պահասութիւնը ունի, որ մեծանալուց յե-
 տոյ բողբոջներ է տալիս, սրունք, մնուելով
 թէև նոյնպէս ծառի հաշուով, փոքր առ
 փոքր ու ժաթափ են անում ծառը:

Պատրուսանի անեցնելու համար առաջ
 պէտք է այգու մի անկիւնում փոքրիկ
 ածուներ (մարգեր) պատրաստել պտուղնե-
 րի կուտը կամ կորիզը նրանց մէջ ցաննե-
 լու համար: Միայն ածուների հողը պէտք

է լաւ մշակել՝ խորը փորել, մաքրել վայ
րենի բոյսերի արմատներէց, փխրացնել
մանկեռով, աղբ տալ և այլն: Այգպիսի ա-
ծուների հողը միշտ պէտք է փուխը լինի
և այս պատճառով աւելի լաւ է հողի հետ
խառնել աւազ: Ածուների ձևը կարող է դա-
նազան տեսակ լինել, բայց աւելի յարմար
է նրանց շինել $\frac{1}{4}$ արշին լայնութեամբ,
մէկ-երկու վերջոյ բարձրութեամբ, շրջա-
պատելով ամեն մի ածուն առուակով այն-
պէս, որ ջուրը ծծուի ածույի մէջ կող-
քերի առուակից, կամ թէ կարելի
լինի անկիւնները ջրել ձեռքով, ջուրը առ-
ուակից սրսկելով նրանց տակը: Այգպիսի
ածուների հողը միշտ փուխը կլինի և չի
պնդանայ, ինչպէս այս պատահում է մեր
սովորական ածուների հողի հետ, մանա-
ւանդ ջրելուց յետոյ, և բացի սրանից նրանց
մէջ վայրենի բոյսեր շատ քիչ կբուսնեն:

Ցանկելու կուտը (տանձի, խնձորի, թթի,
սերկեկի և այլն) կամ կորիզը (ծիրանի,

նշի, սալորի և այլն) չպէտք է հնացած
լինի: Թէև հնացած կուտից ու կորիզից
նոյնպէս տնկիկներ կարող են բուսնիլ,
բայց և այնպէս լաւ է ցանելու համար
գործ ածել թարմ սերմեր, որի շատ մա-
ուր ծլում է, իսկ հին սերմի միայն քիչ
մասն է ծլում:

Պտուղի կորիզը աւելի լաւ է ցանել
աշունը, որովհետև գարնան ցանածը
հեշտութեամբ չի ծլում նոյն տարուայ
ընթացքում, այլ շատ անգամ մնում է
սուանց ծլելու մինչև միև տարուայ գար-
նանը. իսկ կուտը կարելի է ցանել թէ աշ-
նանը և թէ գարնանը: Աշնանը պէտք է ցա-
նել սերմը ցուրտը ընկնելուց մի քանի օր
առաջ, միայն գետինը չսառած ժամանակ:

Կորիզը կամ կուտը ցանելու համար
նախապէս պէտք է ծեցնել և յետոյ ցա-
նել: Դրա համար կուտ ամանի (կճուճի,
ծաղկամանի) տակը մի փոքրիկ ծածկ
պէտք է բանալ և մէջը լցնել մի քիչ թաց

աւաղ, իսկ նրա վրայ դարսել կուտը կամ
կորիզը, ծածկելով նրանց նոյնպէս թաց
աւաղով: Այդպէս պէտք է անել մի քանի
չերտ, մինչև որը ամանը լցուի: Մի
քանի ժամանակից յետոյ արագի միջի
սերմը ուռչում է և նրա կճեպը կակղում
է: Կուտը բաւական է կակղացնել աւաղի
մէջ մի շաբաթ, կամ տասն օր, իսկ կո-
րիզը, որի կճեպը աւելի ամուր է, կակ-
ղացնելու համար թաց աւաղի մէջ հար-
կաւոր է աւելի երկար ժամանակ: Մի-
այն ոչ կուտը և ոչ էլ կորիզը չպէտք է
թողնել որ ծլին, այլ ցանել դեռ չծլած
ժամանակ, եթէ ցանքն արւում է աշնանը,
իսկ փարնանը կարելի է ցանել և քիչ ծլած
կորիզ կամ կուտ: Եւ ցամաք սրայի շառ-
քը Եծ ունենբրի մէջ կորիզը կամ կուտը պէտք
է ցանել շաբթով, և շաբթերի լայնութիւնը
նոյն վերջից աւելի չպէտք է լինի: Կու-
տը հարկաւոր է ցանել $1/4$ վերջով մէկ
մէկուց, հեռաւորութեամբ սու 1 վերջով

խորութեան մէջ: Իսկ կորիզները միմեան-
ցից 1 վերջով հեռաւորութեամբ և մի
քիչ աւելի խորը: Ջրել հարկաւոր չէ, եթէ
հողը թաց է և ցանքը կատարւում է աշ-
նան վերջերում կամ փարնան սկզբում,
երբ եղանակը ցուրտ է լինում, իսկ եթէ
հողը չոր է, կամ նա աւելի կարող է չոր-
անալ եղանակի տաքութիւնից, այն ժա-
մանակ պէտք է ցաննելուց յետոյ հողը
սրով կը ջրով: Գամառայա տաք գլխա մի
ջուր փարնանը կուտը աւելի շուտ է ծլում
քան թէ կորիզը, իսկ վերջինի ծլիլը մի
քիչ ուշանում է: Եթէ կորիզը ցան-
ուել է փարնանը և նա ծլած չի եղել ցա-
նելու միջոցում, այն ժամանակ նրանից
անկիկ բռնանում է շատ անգամ, ինչպէս
յիշեցինք, միւս տարուայ փարնանը: Տըն-
կիկներին կանաչելուց յետոյ հարկաւոր է
միայն քաղհանել և ջրել, աշխատելով
նրանց տակի հողը փութը պահել, որով-
հետև կարծրացած հողը, որ պատահում

է մանաւանդ ջրերուց յետոյ, սղմում է
 անկիկի արմատը և չի թողում նրան աճել:
 Ամաւը կամ յունիսի սկզբներում հար-
 կաւոր է մատղաշ անկիները իւրեանց
 տեղից հանել և նրանց երկարացած ար-
 մատը կտրել $\frac{1}{3}$ մասի չափ և յետոյ նո-
 րից անկել առաջուանից մի քիչ հեռու
 միմեանցից: Այդ գործողութիւնը այն ա-
 ռաւելութիւնն ունի, որ անկիկները տալիս
 են աւելի շատ արմատներ, որոնք ան-
 պայման հարկաւոր են ամեն մի մատղաշ
 անկիկի համար:
 Մի տարուայ ընթացքում անկիկները
 բաւականին մեծանում են, մանաւանդ շոք
 տեղերում և կարելի է երկրորդ գարնանը
 տեղափոխել: Գրա համար այդու մի
 ուրիշ անկիկնում նախապէս պէտք է հո-
 ղը պատրաստել և մատղաշ անկիները
 հանել իւրեանց տեղից և անկել պատ-
 րաստած տեղում 4—5 վերջով միմեան-
 ցից հեռաւորութեամբ, նոյնպէս շարքով:

Զննքերի լայնութիւնը միմեանցից պէտք
 է $\frac{1}{2}$ արշ. պակաս շինի: Աւելի վաղ է
 մատղաշ անկիները տեղափոխել աշուն-
 քը, ծաւերի տերեւները թափելուց յետոյ-
 իսկ եթէ գարնանը են տեղափոխում, այն
 Ժամանակ դա հարկաւոր է կատարել մո-
 տաւորապէս փետրուար ամսի վերջում
 կամ մարտի սկզբում: Տնկիները տեղա-
 փոխելուց յետոյ թէ աշնանը և թէ գար-
 նանը պէտք է նրանց ջրել, միայն աշ-
 նան տնկածը բաւական է ջրել մի անգամ:
 Այս նոր տեղում մատղաշ անկիները
 արագ մեծանում են և մի կամ երկու
 պարուց յետոյ նրանց կարելի է պրա-
 տափտել և աշնանը տեղափոխել այգիին:
 Այս նոր տեղում մատղաշ անկիները
 արագ մեծանում են և մի կամ երկու
 պարուց յետոյ նրանց կարելի է պրա-
 տափտել և աշնանը տեղափոխել այգիին:
 Այս նոր տեղում մատղաշ անկիները
 արագ մեծանում են և մի կամ երկու
 պարուց յետոյ նրանց կարելի է պրա-
 տափտել և աշնանը տեղափոխել այգիին:
 Այս նոր տեղում մատղաշ անկիները
 արագ մեծանում են և մի կամ երկու
 պարուց յետոյ նրանց կարելի է պրա-
 տափտել և աշնանը տեղափոխել այգիին:

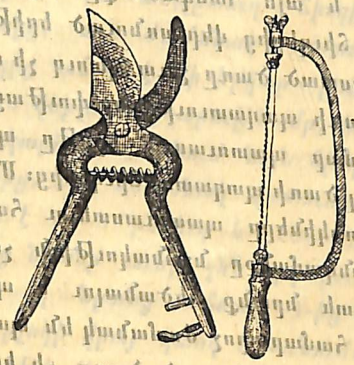

տում են պատրուսանու վրայ: Երիթը պէտք է վեր առնել այն ծառից կամ թփից, որ աալիս է առատ և ընտիր պտուղ: Պատուաստի աճումը դանազան տեսակ է լինում, նայած երիթը ճիւղի որտեղից է վեր առնուած: Եթէ երիթը կտրում են անպըտուղ ճիւղի վերևի մասից, այն ժամանակ պատուաստած տեղից աճում է մի երկար ընձիւղ 18—20 վերջուկ երկարութեամբ, իսկ եթէ նա կտրուած է լինում նոյն ճիւղի միջի մասից, այն ժամանակ պատուաստից աճում է 2—3 ընձիւղ և 10—12 վերջուկից նրանք աւելի չեն երկարում: Երբեմն էլ նրանց աճումը 4-ից մինչև 8 վերջուկի վրայ կանգ է առնում: Երիթը եթէ վեր է առնում ճիւղի ներքևի մասից, այն ժամանակ պատուաստը համարեա բոլորովին չի մեծանում կամ պատուաստից դուրս են գալի միմիայն առաջին երկու-երեք տերեւները: Առհա-

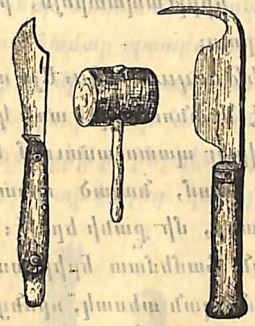
սարակ՝ պէտք է ինկատի ունենալ, որ եթէ երիթը պատուաստի համար վեր առնուի ծառի ներքևի ճիւղերից, այն ժամանակ պատուաստած ծառը չի բարձրանայ, այլ կմեծանայ աւելի լայնութեան վրայ, այսինքն շատ ճիւղեր կտայ: Չպէտք է մոռանալ և այն հանգամանքը, որ անպըտուղ ճիւղերից վեր առնուած երիթով պատուաստած ծառը շուտ պտուղ չի տալի, և ծառի պտղատուութիւնը փութացնելու համար պատուաստի երիթը պէտք է կտրել ծառի պտղատու ճիւղերից: Մտողաչ տնկիները պատուաստելու համար այս հանգամանքը նշանակութիւն չունի, որովհետև նրանք մեծանալու և պտուղ տալու համար որոշ ժամանակ են պահանջում, բայց մեծացած ծառը չի կարելի պատուաստել անպտուղ ճիւղից վեր առնուած երիթով, որովհետև ծառի պտղատուութիւնը կուշանայ երբեմն մի քանի տարիով:

III. Պ Ա Տ Ո Ւ Ա Ս

Պատուաստ գնելու համար անհրա-
ժեշտ են այս տեղ նկարուած գործիքնե-
րը, որոնք ձևորի տակ պէտք է ունենայ
ամեն մի այգեպան և այգեգործ: Այս գոր-

ծիրների գործածութիւնը յայտնի է, մի-
այն նրանց պէտք է միշտ պահել մաքուր,
սրովհետև գործիրների վրայի կեղտը ծա-
ւր կամ ճիւղը կտրելու ժամանակ մնում

է վերաւորուած տեղը և վնասում է անկու-
աղողջութեանը: Գործածուելու ժամանակ
Պատուաստի կարելի է ամեն տեսակ
ծառայտունի և թուփի, նոյնպէս խողողի
որթը (վաղը), այսինքն ամեն տեսակ
ծառայտունի և թփի վրայ կարելի է
աճեցնելը սրտառատով մի ուրիշ, նոյն
ցեղին պատկանող ծառատունի և թուփ:
Պատուաստի տեսակները շատ են և զա-
նազան. բայց առհասարակ նրանք բաժան-
ւում են երկու խմբի, որոնցից մէկն ան-

ԿԵՂՏ

ուանում է երիթապատրոյս, իսկ միւսը պտկապատրոյս:

1) Երիթապատրոյս: Այս պատրոյսը կայանում է նրանում, որ ծառի կամ պատրուսանու վրայ պատուաստում է մի ամբողջ երիթ կամ, նայած պատրուսանու հաստութեանը, մի քանի երիթ: Պատրոյս գնելու ձևին համեմատ երիթապատրոյսը լինում է դանական տեսակ, որոնցից գլխաւորներն են՝ միաւորութեամբ պատրոյս, լեզուակապատրոյս, համեմատձեւ պատրոյս ու ճեղքապատրոյս: Այս պատրոյսները գնում են թէ գարնանը և թէ աշնանը, միայն գարնան ժամանակ, երբ ծառի հիւթ աչարժութիւնը դեռ նոր է սկսում, իսկ աշնանը, երբ հիւթ աչարժութիւնը վերջանում է: Քայց գարնան երիթապատրոյսը ակելի ընդունուած է, որովհետև նա հեշտութեամբէ աճում, քան թէ աշնան երիթապատրոյսը: մ յազատութեամբ ըստ մարտ

Միաւորութեամբ պատրոյսը երիթա-

պատրոյսների ամենահասարակ տեսակն է, միայն գրա համար պատրուսանին ու երիթը պէտք է մի հաստութեան լինին: Այս պատրոյսի գնելու ձևը հետևեալն է՝ պատրուսանին և երիթը, ինչպէս ցոյց է անուած նկարում, պէտք է շեղ կտրել, աւաջինը

ՄԻԱՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՊԱՏՐՈՅՍ:

(պատրուսանին) ներքևից վերև, իսկ երկրորդը՝ վերևից դէպի ներքեւ, սակայն այնպէս, որ երկուսի ծայրերն էլ բարակ լինին: Գրանից յետոյ պէտք է երիթի

կտրած մասը դնել պատրուսանու կտրած մասի վրայ և կապել բրդէ թելով կամ ջրի մէջ կակղացրած ճիւղով: Պատրոյսը կապելու համար կարելի է գործածել և թթենու մատղաջ ճիւղերի կեղևը, որ գործածելուց առաջ հարկաւոր է կակղացնել ջրի մէջ: Միաւորութեամբ պատրոյսը կարելի է դնել երկու, երեք տարեկան պատրուսանու վրայ, կամ մեծացած ծառի ճիւղերի վրայ, միայն, ինչպէս նկատեցինք վերևը, պէտք է պատրուսանու կամ ճիւղի հաստութիւնը հաւասար լինի երկ-թի հաստութեանը:

Լեզուակապատրոյսը, ինչպէս երևում է այս անդ թերւում նկարից, նման է միաւորութեամբ պատրոյսին, միայն այն զանազանութիւնով, որ պատրուսանու կտրած տեղը վերևից դէպի ներքև, իսկ երկթի կտրած տեղը՝ ներքևից դէպի վերև պէտք է դանակով ճեղքել լեզուակի նման և երկթը հագցնել պատրուսանու

ԼԵԶՈՒԿԱԿԱՊԱՏՐՈՅՍ

վրայ այնպէս, որ երկթի լեզուակը մտնի պատրուսանու լեզուակի արանքը. յետոյ նոյնպէս պէտք է կապել թելով կամ ճիւղով: Այս ձևի երկթապատրոյսը այն յարմարութիւնը ունի, որ երկթը պատրուսանու վրայ ամուր և անշարժ դիրք է բռնում և այս հանգամանքը մեծ նշանակութիւն ունի պատրոյսի անելու համար: Համետապատրոյսը կարելի է դնել ա-

ելի հաստ պատրուսանու վրայ (տ. նկարը): Դրա դնելու համար ծառը գեանից մի արշին բարձրութեան վրայ պէտք է

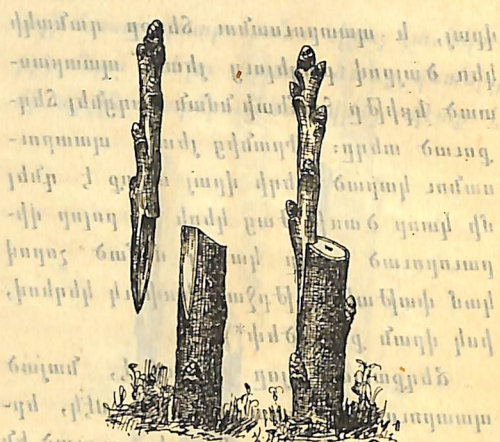

ստեփանոսով: խորովել րիչ շեղ հարթ և կարել և կտրած տեղի կողքը ճեղքադանակով ճեղքել: Յետոյ պէտք է վեր առնել երեք, չորս գտուկ ունեցող երիթ, նրա ներքեի ծայրըսրել այնպէս, ինչպէս ցոյց է տուած նկարի

վրայ, և պատրուսանու ճեղքը դանակի կեռ ծայրով բացելուց յետոյ պատրաստած երիթը համետի նման հազցնել ճեղքուած տեղը: Դրանից յետոյ պատրուսանու կտրած տեղի վրայ պէտք է դնել մի կտոր ծառի թաց կեղև և բոլոր վերաւորուած տեղը կապել մոմած չորով կամ փաթաթել թրջած փափուկ կեղևով, իսկ վրան քսել ծեփ*):

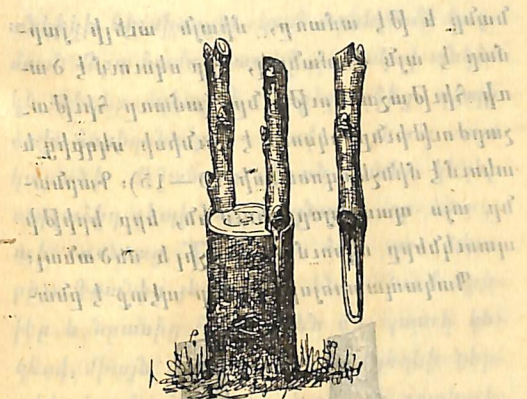
Ճեղքապատրոյսը լինում է, նայած պատրուսանու հաստութեանը, մէկ, երկու և չորս երիթով: Այս տեղ գրուած են մէկ և երկու երիթով ճեղքապատրոյսի նկարները, իսկ գրքոյկի կազմի վրայ գրուած այլմէր խորոյստարակները:

* Իբրև ծեփ կարելի է գործ ածել պատրուստի համար պատրաստուած մոմ, որ վաճառում է դեղատններում, բայց աւելի աժան կնտի պատուաւորի համար ծեփը տանը պատրաստելու: Այս ծեփը պատրաստում են հետեւալ եղանակով. կաւիճը լաւ մաքրազնում են և կտուսհատի իւրի հետ այնքան տրորում են քարի վրայ, որ ստացւում է խմորի նման մի նիւթ: Այս ծեփը շորնաւում է համար պէտք է փաթաթել իւզոտ շորի մէջ:

ՃԵՂՔԱՎԱՏՐՈՍԻ ԵՐԿՈՒ ԵՐԹՈՎ

ուպազրուած է նրա շորս երիթովը: Մէկ երիթով ճեղքապատրոյսի դնելու համար պատրուածնին հողի երեսից կամ մի քիչ բարձր սղոցով հարթ պէտք է կտրել և յետայ նրա մի կողքը ճեղքել և երիթը հողըրնել աշն ձևով, ինչ ձևով վերևը ասուած է համետապատրոյսի վերաբերմամբ: Երկու կամ չորս երիթով ճեղքապատրոյսի հա-

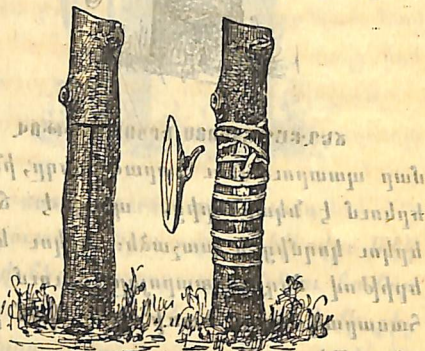

ՃԵՂՔԱՎԱՏՐՈՍԻ ԵՐԿՈՒ ԵՐԹՈՎ

մար պատրուանու կտրած տեղը, ինչպէս երևում է նկարներից, պէտք է ճեղքել երկու կողմից և խաչաձև: Երկու և չորս երիթով ճեղքապատրոյսը դրոււմ է առհասարակ հաստ ծառի վրայ կամ խողովի որթի վրայ:

2) Պտկապատրոյս: Այս տեսակ պատրոյսը կարելի է դնել մատղաշ ծառատընկի կամ ծառի ճիւղերի վրայ թէ վար-

նանը և թէ ամառը, միայն աւելի յարմար է այն ժամանակ, երբ սկսում է ծառի հիւթաշարժութիւնը (ամառը հիւթաշարժութիւնը սկսում է յունիսի սկզբից և տևում է մինչև օգոստոսի 10 — 15): Գարնանը այս պատրոյսը դնում են, երբ երիթի պտուկները սկսում են ուռչիլ և մեծանալ: Պտկապատրոյսի համար պէտք է ընա-

ՊՏԿԱՊԱՏՐՈՅՍ

րել մատղաշ անկիկներ կամ երկու ասրեկան ծառի ճիւղեր և դնել ճիւղի կամ

տնկիկի հիւսիսային կամ արևելեան կողմում: Իրա համար առաջ դանակով քնկիկի կեղևը պէտք է կտրել աջից դեպի ձախ հորիզոնական ձևով և յետոյ այս կտրածի մէջտեղից սկսած կտրել կեղևը սւղղագծից՝ դէպի ներքև այնպէս, որ ստացուի սուրճասց: Երաւով ձևը (տ. նկարը): Գրանից յետոյ վեր են առնում երիթը և նրանից հանում են մի պտուկ կեղևով, միայն այնպէս, որ նրա կեղևի ներքևի կողմից պտուկի արմատը չպոկուի, որովհետև առաջ նրան պատրոյսը չի կտրել: Պտուկը հանելուց յետոյ պատրուսանու կտրած մասի կեղևը դանակի ոտկրեւոյ մատով կամ փայտեայ դանակով զգուշութեամբ բացում են, երիթից հանած պտուկը հագցնում են նրա մէջ և կապում են բրդե թելով կամ դալար ճիւղի կեղևով, թողնելով բաց միայն պտուկը, որի տերքը պէտք է կտրել նրա կոթի գլխից, այնպէս որ տերքի կոթը մնայ

պտուկի վրայ: Պատրոյսը դնելուց յետոյ
 պատրուսանու գլուխը պատրոյս դրած աե-
 ղից 4—5 վերջոկ բարձրութեամբ պէտք
 է կտրել և վիրաւորուած տեղը յծածկել
 մոմով կամ ծեփով:

Վերոյիշեալ պտկապատրոյսը յարմար
 է դնել, երբ երիթի կեղևը հեշտութեամբ է
 պոկում, ինչպէս թթենու և սալորե-
 նու երիթների կեղևը: Միւս ծանապանուկ-
 ներից վեր առնուած երիթների կեղևը
 դժուարութեամբ է պոկում և այս դէպ-
 քում պտուկը կտրելի է կտրել և մի փոքր
 փայտեայ մասի հետ և այդպէս հագցնել
 պատրուսանու կտրած տեղը:

Ամառուայ պտկապատրոյսի համար իբրև
 երիթ գործ է ածում նոյն տարին աճած
 ծառի ընձիւղը: Երիթը պէտք է վեր առ-
 նուի առողջ և հիւթալից ծառերից, նոյն-
 պէս և պատրուսանին առողջ և զուարթ
 պէտք է լինի: Գրա համար պատրուսանու
 տակը փորում են և շուտ շուտ ջրում են

թէ պատրոյսը դնելուց առաջ և թէ նրա-
 նից յետոյ: Առհասարակ երիթը այս աե-
 սակ պատուսասի համար պէտք է վեր
 առնել մօտիկ ծառերից, որովհետև հեռու
 տեղից ուղարկուած երիթի հիւթը պակ-
 սում է և նա դժուարութեամբ է կպչում:
 Սակայն կարելի է գործ ածել և հեռու
 տեղից ուղարկուած երիթ, եթէ նա ուղար-
 կելու ժամանակ լաւ փաթաթուած է լի-
 նում թաց շորի կամ մամուռի մէջ:

Երիթի սկզբի երկու երեք պտուկ-
 ները դժուարութեամբ են կպչում և կըպ-
 չելուց յետոյ շատ դանդաղ են աճում:
 Այս պատճառով պտկապատրոյսի համար
 պէտք է հանել կամ կտրել երիթի միջի
 պտուկներից: Պտուկը հանելուց յետոյ
 չպէտք է գետին դնել և ոչ էլ բերան առ-
 նել, ինչպէս անում են ագէտ պարտիզ-
 պանները, այլ հարկաւոր է իսկոյն հագ-
 ցնել պատրուսանու վրայ: Ամեն կերպով
 պէտք է աշխատել, որ կտրած պտուկի

տակ ոչ ջուր և ոչ էլ ուրիշ մարմին ընկ-
նի, օքսիգեն պատրոյս գնողը թէ իւր
ձեռքերը և թէ պատրոյս գնելու գործիք-
ները պէտք է մաքուր պահել և գործո-
ղութեան սկիզբում լուսնայ և սրբէջիքով

ՄԱՇՏ ԳՆՏՈՒՄՈՒ ԿՆՊԵՆՈՒ ՉԵՐԸ

Պատուաստը մեծանալուց յետոյ պէտք
է, ինչպէս ցոյց է տուած նկարներով

նրան կապել վերերը թողած պատրուա-
նու կտորից կամ նրա կողքին ցից տնկել
և կապել նրանից, որ քամին չկարողա-
նայ կտարել պատուաստի ընծիւղը: Պատ-
րուասնու վրայ աճած ուրիշ ճիւղերը
պէտք է միշտ պահել, որ նրանք ի գուր
չպակսեցնեն պատուաստի ուժը, առնելով
նրա սննդարար հիւթի մի մասը:

Գարնան պտկապատրոյսը աւելի լաւ է
համարուում ամառուայ պտկապատրոյսից,
որովհետև նա կարողանում է ամբողջ գար-
նանը և ամառուայ ընթացքում մեծանալ
և ամրանալ այնպէս, որ ձմեռուայ ցուրտը
նրա վրայ չի կարողանում աղդել: Իսկ
ամառուայ պտկապատրոյսը, մանաւանդ
օգոստոսի ամսուայ զրուածը այնքան էլ
չէ կարողանում զօրանալ և շատ անգամ
ձմեռը սառչում է և չօրանում: Այս պա-
տճառով, ստիպուած են լինում ամառուայ
պտկապատրոյսը ցրտից պահպանելու հա-
մար աշնանը փաթաթել շորով կամ ճի-

լուսով: Ամառուայ պակաստորոյն լաւ է
գնել յունիսի 10—15 ից կամ յուլիսի մէ-
կից սկսուած: Իսկ դո՛ւր քիմացոյ յիշատի մ
-ամբ ցրվածն պատահաւոր յիշատի լամ
ցգմբովն յիշո՛ւ ծաշա լայի յամառայ

Այգետիրոջ կամ այգիի գցողի համար
օգտակէտ կլինի իմանալ, թէ ինչ տեսակ
պտղատու ծառեր միմեանց վրայ կարե-
լի է պատուաստել: Այս խնդրի մասին
կարող ենք հաղորդել, որ այգեպա-
նութեան մէջ ապացուցուած է, թէ կա-
րելի է պատուաստել միմեանց վրայ մի-
այն մի ցեղի պատկանող տնկիներ, թէև
լինում են և բացառութիւններ: Դա-
րևոր փորձերից յայտնի է, որ պատ-
ուաստել կարելի է՝ 1) ալուշենին ալուշ-
չենու և սալորենու վրայ, 2) բալենին
կեռասենու վրայ (բալենին բալենու վրայ
չի կալում), 3) դեղձենին սալորենու և նշե-
նու վրայ, 4) դկեռի ծառը սին տնկի վրայ,
5) խառ թթենին և սպիտակ թթենին

ջըռ (սերմից բուսած) թթենու վրայ*, 6)
խնձորենին վայրենի կամ սերմից բուսած
խնձորենու վրայ, 7) ծիրանենին նշենու,
ծիրանենու, դեղձենու և սալորենու վրայ,
8) կեռասենին սերմից բուսած կեռասե-
նու վրայ, 9) հունը սին ծառի և սերկի-
լենու վրայ, 10) հաղարջենին զանազան
ատակ հաղարջենու վրայ, 11) նշենին
սալորենու վրայ, 12) տանձենին սերմից
բուսած տանձենու, սին ծառի և սերկիլի
ծառի վրայ, 13) սալորենին սալորենինու և

*) Պատուաստ դրած խառ թթենին աւելի է
հաստանում քան թէ պատրուասնին և այս պատ-
ճառով նրա կեանքը կարճատև է լինում: Դրա-
նից խոյս տալու համար խառ թթենու պատրոյ-
սը հարկաւոր է դնել պատրուասնու ներքեի մա-
սում, զետնից մի վերջով բարձրութեամբ և յե-
տոյ, երբ պատրոյսը կաճի, այն ժամանակ պատ-
րոյս դրած տեղը հարկաւոր է հողով ծածկել,
որ խառ թթենին կարողանայ ացձակել իւր սեփ-
կան արմատը:

ալուչենու վրայ և 14) սերկևիլի ծառը իւր և սին ծառի վրայ: Այս տեղ հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ բալեհին բալենու վրայ երբէք չի աճում, նոյնպէս սեկեիլենու վրայ աճում են միայն մի քանի տեսակ տանձենիներ: Խնձորենին շատ դժուարութեամբ է աճում տանձենու վրայ, իսկ վերջինը երբէք չի աճում խնձորենու վրայ: Սերկևիլենին և սինը նոյնպէս չեն կարողանում աճել տանձենու վրայ, մինչդեռ այս վերջինը շատ հեշտութեամբ պատուաստում է սերկևիլենու և սին ծառի վրայ: Խնձորենու պատուաստը սերմից բուսած խնձորենու վրայ տալիս է լաւ պտուղներ, բայց նոյն պատուաստը «գրախտի» անուանուած խնձորենու վրայ տալիս է աւելի մեծ և հիւթալից պտուղներ:

IV. ՊՏՈՒՂՆԵՐԻ ԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Մեր երկրում մի և նոյն պտուղից շատ տեսակները կան, բայց նրանցից շատը

իւրեանց յատկութիւններով անպէտք են և շուկայում զին չունին: Եթէ այգետէրը ցանկանում է իւր այգուց առատ եկամուտ ստանալ, այն ժամանակ նա ամեն կերպով պէտք է աշխատէ մշակել պտղատընկերի ընտիր տեսակները, որոնց պտուղը շուկայում բարձր գնով է վաճառոււմ: Հանցաւոր կարելի է համարել այն այգետիրոջը, որը այգին լցնում է հասարակ պտուղների ծառերով և թփերով, և հողը պարապեցնում է անմիտ և անշահաւէտ կերպով: Այգեպանութիւնը այն ժամանակ միայն շահաւէտ կարող է լինել, երբ մշակուում են այգում առատ բերք տուող, զիմացկուն և շուկայում գնահատուող պտուղների տեսակները: Լաւ տեսակ պտուղներ շատ կան, բայց նրանցից այն տեսակները պէտք է ջոկել մշակելու համար, որոնք տեղական պայմաններին համեմատ կարող են զին ունենալ, որովհետև պտուղի մի տեսակը կարող է շահաւէտ համարուիլ մի

տեղում և անշահաւէտ միւս տեղում: Այս տեղ կրեբենք զանազան պտուղների տեսակների ցուցակը, նկարագրելով և նրանց յատկութիւնները, թողնելով այգետիրոջ ցանկութեանը, ջոկել նրանցից իւր այգու համար այն տեսակները, որոնք յարմար և շահաւէտ կարող են լինել տեղական պայմաններին համեմատ:

Ջանազան պտուղներից աւելի գնահատելի են հետևեալ տեսակները.

ԽՆՁՈՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

1) Դեղին կալվիլ (Кальвиль желтый): Այս խնձորի ծառը թէև այնքան պտղատու չէ, բայց պտուղը իւր նրբութեամբ, համով, հոտով և դիմացկունութեամբ համարուում է ամենընտիր տեսակը*) և խնձորի տեսակների մէջ առաջին տեղն է բռնում:

*) Մարտ և ապրիլ ամիսներում կալվիլ խնձորի մի հատը Պետերբուրգում վաճառուում է մի սուբլիով և աւելի:

2) Կարմիր կալվիլ (Кальвиль красный): Իւր յատկութիւններով այս խնձորը նման է առաջինին, միայն լինում է կարմիր գոյնով և երբեմն միան էլ լինում է վարդագոյն:

3) Պարմէն ոսկեգոյն (Золотой пармен): Պտուղը միջակ մեծութեան է, դեղին գոյնով և կարմիր շերտերով, միայն դեղնագոյն է, շատ նուրբ ու անուշ հոտով և համով: Ծառը մեծ է և բաւակահին բերքով:

4) Օրլէանու ըննէթ (Орлеанский ренет): Պտուղները իւրեանց մեծութեամբ և համով նման են ոսկեգոյն պարմէնին, բայց վերջինից աւելի դիմացկուն են: Ծառը պտղաբեր է:

5) Անգլիական ըննէթ (Английский ренет): Պտուղը նուրբ, համով է և շատ դիմացկուն. չուկայում վաճառոււմ է բարձր գինով: Ծառը առատ պտուղ է տալի:

6) Շամպանիական ըննէթ (Шампаньский ренет):

панскіі ренетъ): Պտուղը բաւականին մեծ է և սպիտակ գոյնով, գեղեցիկ տեսքով ու համով: Արիմում այս խնձորը անուանում են «Բումաճնի բենէթ» (Бумажный ренетъ):

7) *Կասսելեան բենէթ* (Кассельскіі ренетъ): Պտուղը բաւականին մեծ է, գեղնագոյն, համով ու հոտով. գնահատելի է շուկայում: Այս խնձորը համարում է ամենալաւ տեսակներից մէկը:

8) *Կանադի բենէթ* (Канадскіі ренетъ): Պտուղը մոխրագոյն է, բաւականին խոշոր. շուկայում իւր գեղեցիկ յատկութիւններով համարում է թանկագին տեսակներից մէկը: Ծառը բաւականին պտղատու է:

9) *Կարմելիթեան բենէթ* (Кармелитскіі ренетъ): Պտուղը միջակ մեծութեան է, գեղեցիկ գոյնով, նուրբ է, թրթրաւազ դր համով, զիմացկուն է: Ծառը պտղաբեր է:

10) *Րօզմարին* (Розмаринъ): Սպիտակ խնձոր է, մի քիչ երկար ձևով, շատ համով և գնահատելի է շուկայում:

11) *Չակ-լոբել* (Жакъ-лобель): Աշնանային խնձորների շատ լաւ տեսակներից է, նուրբ թթուաւ համով. զիմացկուն է, շուկայում վաճառում է բարձր գնով: Ծառը բաւականին պտղատու է:

12) *Ստերինի խնձոր* (Стеринское): Գեղեցիկ խնձոր է բաց-վարդի գոյնով և մեծ: Կովկասում հաղուագիւտ է զրա ծառը:

13) *Շտետինի կարմիր խնձոր* (Красное штетинское яблоко): Պտուղը շատ գնահատելի է անտեսութեան մէջ (կերակրի համար): Ծառը բաւականին պտուղ է տալի:

14) *Անտոնովկա* (Антоновка): Սպիտակ կանաչագոյն խնձոր է, խոշոր մեծութեան, հասունանում է հոկտեմբերին. զիմացկուն է: Խոհանոցի ամենաընտիր խնձոր է: Ծառը բերքով է:

15) *Կանդիլ-սինապ* (Кандиль-синапъ): Չատ տարածուած տեսակներէրցն է, բաւականին խոշոր մեծութեան, քիչ երկար ձևով և ընտիր համով: Գիմացկուն է:

16) *Անիսովկա* (Анисовка): Այս խնձորը ընտիր ձմեռուայ տեսակներէրցն է. պտուղը միջակ մեծութեան է. դեղին գոյնով և կարմիր կողքով: Միսը հիւթալից է, նուրբ, անուշ և թթուաշ համով: Գիմանում է մինչև գարնան սկիզբը:

17) *Տարեկան*: Այս խնձորը գտնուում է Երևանում, որ տեղ թուրքերը անուանում են *իւ-ալմասի*, որ նոյն է *տարեկան*: Գտուղը լինում է սպիտակ կամ կարմիր կողքով. համը թթուաշ է կամ քաղցր. դիմանում է մի ամբողջ տարի և աւելի. պտուղը ամուր է և ուտել կարելի է միայն միւս տարուայ գարնանը: Ծառը բաւականին բերքով է:

18) *Լուիզա* (Луиза): Ամենաընտիր խնձոր է, խոշոր մեծութեան և գոյնով դե-

ղին է քիչ բաց-կարմիր կողքով. բաւականին դիմացկուն է և չուկայում զնահատելի:

19) *Դրախտի խնձոր* (Райская яблочко): Դա՞ մանր ընկույզի կամ կաղնու պտուղի մեծութեան խնձոր է. գոյնով դանաղան է՝ մութ-կարմրագոյն, բաց-կարմրագոյն և դեղին: Գործ է ածուում այս խնձորը քաղցրաւենի պատրաստելու համար:

ՏԱՆԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ՝

1) *Բերէ-Ալէքսանդր* (Бере-Александръ): Խոշոր մեծութեան աշնանային տանձ է. հիւթալից է, նուրբ և անուշ համով: Ծառը բաւականի պտղաբեր է:

2) *Կիւրէ* (Кюре): Գտուղները խոշոր են և դիմացկուն (կարելի է պահել մինչև հինգ-վեց ամիս): Ծառը պտղաբեր է:

3) *Փերդինանդ* (Фердинандъ): Գեղեցիկ և անուշ համով տանձ է և դիմանում է չորս ամսից աւելի: Ծառը այնքան բերքով չէ:

4) Մէն-ժերմէն (Сень-жермень): Պտուղը բաւականին խոշոր է. կանաչ գոյնով և համով է. դիմացկուն է և գնահատելի շուկայում: Ծառը բաւականին բերրով է:

5) Դենկանկա (Денканка): Զմեռուայ տանձ է, խոշոր մեծութեան և անուշ համով. դիմանում է մինչև վեց ամիս. և համարում է ամենաընտիր տեսակներից: Ծառը շատ պտուղ չէ տալի:

6) Դիւշէս դէ-Անգուլեմ (Дюшесъ де-Ангулемъ): Այս տանձը Ռուսաստանում շատ տարածուած է, պտուղը խոշոր է, բաց-դեղին գոյնով. հիւթալից է, քաղցր համով ու նուրբ հոտով: Չուկայում Դիւշէսը մեծ գնով է վաճառուում: Ծառը միջակ պտղաբեր է:

7) Բերէ-Կլերժո (Бере-Клержо): Պտուղը միջակ մեծութեան է, գեղեցիկ է, դեղին գոյնով և կարմիր կողքով. միսը հիւթալից է, անուշ համով: Ծառը բաւականին պտղատու է:

8) Կարմրահայծ (Форелевая): Զատ գեղեցիկ միջակ մեծութեամբ աշնան տանձ է, բարձր արժանաւորութիւններով:

9) Դերցոգինիա Անգուլեմկայա (Герцогиния Ангулемская): Աշնան տանձերի ամենաընտիր տեսակներիցն է. խոշոր է և շատ համով:

10) Բերգամոտ ամառուայ (Бергомоть Лѣтній): Ընտիր ամառուայ տանձ է, միջակ մեծութեան, կանաչ-դեղին գոյնով, անուշ համով:

11) Բերէ-Նապոլէօն (Бере-Наполеонъ): Խոշոր դեղին տանձ է նուրբ համով, հասունանում է աշնանը: Ծառը անուշ բերք է տալի:

12) Հաջի-Մէհտի (Хаджи-Мехти): Երևանի տանձերի տեսակներիցն է. պտուղը բաւականին նուրբ է ու հիւթալից, կանաչ գոյնով, դիմացկուն է: Ծառը բերրով է:

ՍԱԼՐԻ ՏԵՍԿՆԵՐԸ՝

1) *Րենկլոտ կանաչ* (Ренклоць зеленый): Հատ տարածուած սալորների տեսակիցն է. գործ է ածուում քաղցրաւենու համար: Հասունանում է օգոստոսի սկզբներում:

2) *Միրաբել* (Мирабель): Փոքր սալոր է. ձուածե, բաց-դեղին գոյնով կամ խայտաճամուկ. հիւթալից է և քաղցր: Հասունանում է օգոստոսին կամ սեպտեմբերին: Լաւ է չորացնելու համար:

3) *Աժան* (Prunus d. Antes): Պտուղը միջակ մեծութեան, մութ-կապուտ գոյնով, հիւթալից է ու քաղցր: Այս սալորը մեծ քանակութեամբ մշակուում է Գաղիայում չորացնելու համար:

4) *Թագուհի Վիքտորիա* (Королева Виктория): Խոշոր ձուածե, դեղին և մի կողքը կարմիր սալոր է, ընտիր համով. հասունանում է օգոստոսի վերջին: Ծառը շատ բերքով է:

5) *Վենգերկա Իտալիայի* (Венгерка Итальянская): Պտուղը շատ մեծ է, մութ կապուտ գոյնով և մեծ արժանիքներով. հասունանում է սեպտեմբերի կիսին:

6) *Վենգերկա Գերմանիայի* (Венгерка Немецкая): Պտուղը միջակ մեծութեամբ է, մութ կապուտ գոյնով. ընտիր է ուտելու, թթու դնելու և չորացնելու համար:

7) *Դեղին սալոր ամառուայ* (Желтая летняя слива): Երևանի նահանգի սալորների տեսակիցն է. պտուղը քաղցր է և հիւթալից. գործ է ածուում չորացնելու համար:

8) *Դեղին սալոր ծմնուայ* (Желтая зимняя слива): Պտուղը միջակ մեծութեան է, շատ դիմացկուն է և կարելի է պահել մինչև փետրուար ամիսը: Գտնուում է այս սալորը Նախիջևանի գաւառում (գլխաւորապէս Օրդուբաթի գաւառամասում):

9) *Բրիճնոլի սալոր* (Perdrigon Violet անունով): Մութ դեղին գոյնով և դեղին-կարմրագոյն մտով սալոր է. կճեպը բարակ է և շատ հեշտ պոկուում է:

10) *Մանիշակագոյն Գաղղիայի սալոր* (Diepre): Լու տեսակ սալորներիցն է և գործ է ածուում շորացնելու համար:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ամենալու տեսակ ծիրանները գլու-նուում են Երևանի նահանգում: Այս տեղի ծիրաններից յարգելի են հեռակեալ տեսակները՝ *Յովրաստ* (չուտահաս) սպիտակ ծիրան է, *Աղայի*, *Գեաւրի*, *Թաբարգայ*, *Լայսարի*, *Աղջանաբաթ* և *Աքիթալուր*: Վերջի երկու տեսակներն ամենաընտիր ծիրաններ են և նրանց «չիրը» (չորացրածը) գնահատելի է շուկայում: Ուրիշ երկիրների ծիրաններից ամենալու տեսակներն են.

1) *Րօշալ* (Рояль): Խոշոր, քաղցր և

հոտաւէտ ծիրան է. գործ են ածում քաղցրաւենու համար:

2) *Շօժուէ* (Шожуле): Խոշոր, կարմիր և շուտահամոց ծիրան է, հիւթալից է և համով:

3) *Ամբրօզիա* (Амброзия): Չատ խոշոր ծիրան է, հիւթալից, քաղցր է և համով. հասունանում է յուլիսի վերջին:

Դեղձի տեսակները: Այս պտուղի ամենաընտիր տեսակները գտնուում են Երևանում և Օրդուբաթի գաւառամասում, շատերը առանց անունի:

ԿԵՌԱՍԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Իսպանական կեռաս (Испанская или Шпанская вишня): Գուուղը մութ-կարմիր գոյնով, մտոտ, խոշոր, ընտիր համով կեռաս է:

2) *Վենգերեայի կեռաս* (Венгерская вишня): Մութ-կարմիր կեռաս է. շատ

ընտիր է համով. լաւ է քաղցրուենու և
թխու զնելու համար: Ծառը պտղատու է:

3) Պլանշուրի (Планшуря): Չատ խո-
շոր բաց-կարմիր գոյնով կեռաս է. անուշ
համով. հասունանում է յուլիսի վերջե-
րում: Ծառը շատ պտղատու է:

4) Պոն-դ'ամյր (Понь-д'амурь):
Միջակ մեծութեան, բաց կարմիր գոյնով
և շատ անուշ համով կեռաս է. հասունա-
նում է յունիսի վերջերում: Ծառը բաւա-
կանին պտղատու է:

5) Անգլիական վաղահաս կեռաս
(Английская скороспѣла) Խոշոր կարմիր
կեռաս է. հասունանում է մայիսի վերջե-
րում:

ԲԱՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ՝

1) Իսպանական բալ (Испанская
или Шпанская черешня): Խոշոր, բաց-
դեղին կարմիր շերտերով և բծերով կամ
մութ-կարմիր, համարեա, սեւագոյն մտտ

բալ է. հասունանում է յունիսի վերջերում:

2) Լիւցիա (Люция): Խոշոր, դեղին
կարմիր բծերով բալ է, քաղցր է և համով:

3. Բիգարրո Էլտոն (Бигарро ЭЛЬ-
ТОНЬ): Խոշոր, բաց-դեղին և քիչ վարդա-
գոյն բալ է: Ծառը պտղատու է:

Վերոյիշեալ արտասահմանի բալի տե-
սակներից Անգրկովկասում տարածուած
է միայն իսպանական բալը: Մեր երկրի
բալերի տեսակների ամենաընտիրը գըր-
նում են Օրբուբաթի գաւառամասում և
Գանձակի նահանգի Չանգեագուրի գա-
ւառում:

ԹԹԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ՝

Այս պտուղի տեսակներից ամենաըն-
տիրները գտնում են Երևանի նահան-
գում, որոնցից կարող ենք առաջարկել՝

1) Բէդանայ (անտերմ): Մանր սպի-
տակ և վերին աստիճանի քաղցր պտուղ
ունի: Չատ լաւ է չորացնելու համար:

2) Շահ թուժ: Խոշոր է գեղնագոյն, պտուղը շատ քաղցր է:

3) Թէհրանի: Այս թժի պտուղը մի գիւյմից աւելի երկար է. քիչ ծուռը կամ կեռուած տեսք ունի, սպիտակ-դեղին գոյնով. հիւժալից է ու քաղցր:

4) Խառ-թուժ: Խոշոր սեւագոյն պտուղը քաղցր-թժուաշ համ ունի, զովացուցիչ է և օգտակէտ ստամոքսի համար: Խառ-թժից շատ անուշ քաղցրաւենի և օշարակ է պատրաստում:

ՀՌԻՆ ՏԵՍԱԿԵՆԵՐԸ՝

1) Ղրիմու հուև (Крымский кизилъ): Այս հունը նշանաւոր է իւր խոշոր մտտ պտուղներով:

2) Դեղին հուն: Չափաւոր գեղնագոյն պտուղներով համար. գլխաւորում է Չարթալու և Նուխու գաւառներում:

ՆՌԱՆ ՏԵՍԱԿԵՆԵՐԸ՝

Լաւ տեսակները կարելի է գտնել Քազուի նահանգի Չամախու գաւառի Աղ-սու գիւղում, և Գանձակ քաղաքում: Աղ-սուի նուռը նշանաւոր է բարակ կարմիր կճեպով, խոշոր, մուժ-կարմիր հատիկներով, և ախորժելի թժուաշ-քաղցր համով:

Պտղատու թփիկները կարող ենք խորհուրդ տալ մշակել արքայամորենոյ և հաղարճենու հետեւեալ տեսակները.

ԱՐՔԱՄՐՈՒ ՏԵՍԱԿԵՆԵՐԸ՝

1) Մալբորո (Мальборо): Խոշոր, մուժ-կարմիր պտուղ ունի, ընտիր համով և հոտով:

2) Թագունի Վիկտորիա (Королева Виктория): Ամենախոշոր արքայամորու տեսակներիցն է. մուժ-կարմիր և ամուր պտուղներով: Թուփը պաղաբեր է:

3) Բիլլարդա (Билларда): Այս արքայամորին նշանաւոր է հոտաւէտ, խոշոր

և մութ-կարմիր պտուղով: Թուփը շատ առատ պտուղ է տալի, տարին երկու անգամ՝ գարնանը և աշնանը:

ՀԱՆՐԱՅԻ ՏԵՍԿՆԵՐԸ

1) Արքայական հաղարջ (Императорская смородина): Տալիս է խոշոր կարմիր պտուղ:

2) Կվին Վիկտորիա (Квинъ Виктория): Նշանաւոր է սև խոշոր պտուղներով:

3) Հոլլանդիայի հաղա՝ ջ (Голландская смородина): Խոշոր սպիտակ և քաղցր պտուղ ունի:

Բացի վերոյիշեալ պտուղների տեսակներից խորհուրդ կտանք մշակել՝ ճապոնական խուրմայ (Diospyros Kaki), որը տալիս է խնձորի մեծութեան պտուղ, և երեք թերթեան կիտրոն (Трехлиственный лимонъ), որը անվնաս ապրում է (բաց օդում): Այս պտուղների ծառերը կարե-

լի է գնել Թիֆլիսի բուսականական այգում (Тифлисскій Ботаническій садъ):

Յույակագրուած պտուղների տեսակներից շատերը կարելի է գտնել Թիֆլիսի այգիներում և Զարաթալի գաւառում, գրելով Թիֆլիսի բուսաբանական ուսումարանը (Тифлисская школа садоводства), Թիֆլիսի բուսաբանական այգին (Тифлисскій ботаническій садъ) և Զարաթալ գաւառի Բելական գիւղի բնակիչ Հաջի Իսմայիլ օղլուն, իսկ ամբողջովին կարելի է ստանալ Ռոստով քաղաքից այս հասցէով՝ Садоводство Феодора Егоровича Раммъ:

6876

2013

« Ազգային գրադարան

NL0078418

2012

UNB

